

Ústredie ľudovej umeleckej výroby (ÚĽUV)

Mgr. Alena Pastorková

Tel.: +421 905 370 680

Email: alena.pastorkova@uluv.sk

Web: www.uluv.sk

Tlačová správa, 23. 6. 2023

Výstava Kyjatické inšpirácie

Drevené výrobky z obce Kyjatice najvýraznejšie reprezentuje kyjatická hračka, hoci jej obyvatelia už na počiatku 19. storočia vyrábali z bukového dreva predovšetkým nábytok a hračka bola len doplnkovým sortimentom. Obe sú vizuálne charakteristické rytým geometrickým a lineárnym dekórom. Z neho do popredia vystupuje slnečná rozeta, ktorá má v slovenskej kultúre okrem grafickej príťažlivosti aj symbolický charakter. Výstava si dáva za cieľ ukázať tvorbu inšpirovanú kyjatickým fenoménom ako živú súčasť našej výtvarnej kultúry. Zároveň je odborným príspevkom k zápisu kyjatickej hračky do Reprezentatívneho zoznamu nehmotného kultúrneho dedičstva Slovenska. Tvoria ju exponáty od výrobcov, ale aj práce študentov ŠUP Bratislava a Ružomberok a známych slovenských dizajnérov, ktoré vznikli v ostatnom roku.

Názov výstavy: Kyjatické inšpirácie

Miesto: Galéria ÚĽUV, Mäsiarska 52, Košice

Otvorené: pondelok až piatok od 13.00 do 17.00 hod.

Trvanie výstavy: 28. 6. – 21. 9. 2023

Finisáž výstavy: 21. 9. 2023 o 17.00 hod.

Kurátori výstavy: Kristína Hedvigiová, Tomáš Mikolaj

Práve cez dekór a tvarové variácie výrobkov možno sledovať vývoj prvku v čase. Počas viac ako dvoch storočí zažil vzostupy i pády. Prvý väčší pokles zaznamenala výroba nábytku a hračiek v Kyjaticiach po rozpade Rakúsko-Uhorska, keď bol export lokálnych výrobkov sťažený a výroba sa v dôsledku tejto situácie nejavila ako rentabilná.

Keďže trend sa týkal viacerých oblastí tradičnej výroby na Slovensku, bol v polovici 20. rokov 20. storočia zriadený Štátny ústav pre zveľaďovanie živností. Výtvarník Bohumil Šippich, tajomník ústavu, zorganizoval na pomedzí rokov 1926 a 1927 a potom v roku 1934 pre obyvateľov Kyjatíc kurzy výroby kyjatickej hračky. Navrhol jej nové, konštrukčne zjednodušené a farebne výraznejšie predlohy. Rozmach výroby sa opäť zastavil v roku 1935 po Šippichovej smrti. Dnes je jeho zbierka uložená v depozite SNM – Etnografického múzea v Martine.

Ústredie ľudovej umeleckej výroby (ÚĽUV) vykonáva a podporuje aktivity vedúce k zachovaniu a rozvíjaniu tradičných remesiel a ľudovej umeleckej výroby v súčasných podmienkach. Riadi regionálne centrá remesiel, vykonáva múzejnú, dokumentačnú, výstavnú a edičnú činnosť. Vzájomnou spoluprácou s výrobcami a dizajnérmí trvale podnecuje vznik nových diel. Viac o aktivitách ÚĽUV-u: www.uluv.sk.

Ústredie ľudovej umeleckej výroby (ÚĽUV)

Mgr. Alena Pastorková

Tel.: +421 905 370 680

Email: alena.pastorkova@uluv.sk

Web: www.uluv.sk

Na kyjatickú hračku výraznejšie upozornil až Anton Oboňa z Lazian v roku 1969. Ako profesionálny reštaurátor, pracujúci v Bojnickom zámku, bol presvedčený o dôležitosti zachovania odkazu minulosti. To ho viedlo k dodržiavaniu tradičných predlôh ešte z čias pred výtvarného zásahu B. Šippicha, pričom varioval jedine ornamente. Na prelome 70. – 80. rokov vytvoril pre Gemersko-malohontské múzeum v Rimavskej Sobote kolekciu kyjatických hračiek rezbár Ján Ulický. V tom čase zrealizovala tematický terénny výskum dlhoročná riaditeľka tohto múzea Oľga Bodorová a do depozitu múzea pribudli viaceré hodnotné artefakty.

V roku 1990 sa výrobe kyjatickej hračky začal venovať aj Rudolf Stehlík z Veľkých Teriakoviec neďaleko Kyjatíc. Inšpiráciu našiel v zbierke Jána Beňa, absolventa Šippichovho kurzu z roku 1934, ktorého zažil ešte osobne. Popri samotnej výrobe sa venoval aj propagácii kyjatickej hračky a snažil sa o vytvorenie dielne zamestnávajúcej výrobcov. Za života sa mu však túto ideu nepodarilo zrealizovať. Jeho výtvarný výraz, podobne ako v prípade iného originálneho tvorca hračiek Karola Strnišťa zo Smižian, usmerňovala svojimi návrhmi aj výtvarníčka ÚĽUV-u Janka Menkynová.

Na odkaz predchodcov v súčasnosti nadväzuje trojica tvorcov. Špecifická je práca majsterky ľudovej umeleckej výroby Jany Majerskej z Novej Bane-Bukoviny, ktorá kyjatický motív aplikuje aj na iné ako doskové drevo a na rytie nepoužíva kružidlo. Martin Šalgo z Krnej vytvára hračky inšpirované kyjatickými vzormi pod značkou Lopki. Najvýraznejšie do dialógu na tomto poli prispieva majster ľudovej umeleckej výroby Ladislav Hedvigi z Rimavských Zalužian, ktorého zámerom je vdýchnuť tomuto prvku život nielen cez výrobu. Priamo v Kyjaticiach rekonštruuje takmer dvestoročnú budovu niekdajšej školy, ktorá bude po dokončení slúžiť ako jej výrobné i propagačné centrum. Vďaka jeho úsiliu má kyjatická hračka od roku 2019 chránené označenie pôvodu a od roku 2022 v spolupráci s ÚĽUV-om aj úspešný zápis do Reprezentatívneho zoznamu nehmotného kultúrneho dedičstva Slovenska. V tom istom roku zorganizoval L. Hedvigi sympóziu Kyjatické inšpirácie za účasti dizajnérov i výrobcov Michala Hanulu, Petra Heribana, Dominiky Mačákovej, Jany Majerskej a Tibora Uhrína. Vzišli z neho originálne výtvarné návrhy kyjatickej hračky a medzi tvorcami sa rozšírila znalosť o technológii výroby. V školskom roku 2022/2023 sa do tvorby zapojili cez svojich učiteľov Michala Hanulu a Martina Hartiníka aj študenti škôl umeleckého priemyslu v Ružomberku a Bratislave.

Ústredie ľudovej umeleckej výroby (ÚĽUV) vykonáva a podporuje aktivity vedúce k zachovaniu a rozvíjaniu tradičných remesiel a ľudovej umeleckej výroby v súčasných podmienkach. Riadi regionálne centrá remesiel, vykonáva múzejnú, dokumentačnú, výstavnú a edičnú činnosť. Vzájomnou spoluprácou s výrobcami a dizajnérmi trvale podnecuje vznik nových diel. Viac o aktivitách ÚĽUV-u: www.uluv.sk.